

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І.І. МЕЧНИКОВА

ФАКУЛЬТЕТ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

КАФЕДРА ФРАНЦУЗЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Дипломна робота

магістра

на тему: **"Концепти ÂGE/ÂIK/BOЗPACT y фpанцузькій, українській
та російській мовних картинах світу"**

"Concepts AGE/ÂIK/BOЗPACT in the French, Ukrainian and Russian linguistic world images"

Виконала: студентка
денної форми навчання
спеціальності 035 Філологія
035.05 Романські мови та літератури
(переклад включно): французька
мова та література

СЕРБІНОВА Оксана Олександрівна

Керівник: к. філол. н., доцент
МАРІНАШВІЛІ М.Д.

Рецензент: к. філол. н., доцент
ГРИГОРЯН Н.Р.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ 5 від 22.11.2017 р.

Завідувач кафедри
_____ Марінашвілі М.Д.

Захищено на засіданні ЕК № _3_
протокол № _____ від 19.12.2017 р.

Оцінка _____
(за 4-х бальною шкалою, за шкалою ECTS, бал)

Голова ЕК _____ Князян М.О.

Одеса – 2017

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТІВ <i>AGE / ВІК / ВОЗРАСТ</i>	8
1.1. Принципи опису лексики.....	8
1.2. Проблема категоризації у лінгвістиці.....	11
1.3. Проблема концепту в сучасній лінгвістиці.....	13
1.3.1. Концепт у ряді суміжних понять.....	13
1.3.2. Типи концептів.....	15
1.3.3. Мовна репрезентація концептів.....	17
1.4. Поняття віку людини.....	19
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ І ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСОБІВ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ <i>ВІК ЛЮДИНИ</i> У ФРАНЦУЗЬКІЙ, УКРАЇНСЬКІЙ ТА РОСІЙСЬКІЙ МОВАХ.....	23
2.1. Компонентний аналіз лексем <i>âge, вік та возраст</i>	23
2.2. Номінація людей за віком у французькій, українській та російській мовах.....	31
2.2.1. Номінація людей за віком у французькій мові.....	31
2.2.2. Номінація людей за віком в українській мові.....	34
2.2.3. Номінація людей за віком у російській мові.....	37
2.3. Номінація вікових періодів у французькій, українській та російській мовах.....	42
2.3.1. Вікові періоди у французькій мові.....	42
2.3.2. Вікові періоди в українській мові.....	44
2.3.3. Номінація вікових періодів у російській мові.....	46
2.4. Порівняльний аналіз лексико-семантичних полів " <i>âge</i> ", " <i>вік</i> ", " <i>возраст</i> " у французькій, українській та російській мовах.....	48
2.5. Функціонування засобів вербалізації концептів <i>AGE / ВІК / ВОЗРАСТ</i> у художніх текстах.....	51
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	77

ВСТУП

Дипломна робота присвячена вивченню лексем лексико-семантичного поля "вік людини", які вербалізують концепти *AGE/BIK/ВОЗРАСТ* у французькій, українській та російській мовах. Дослідження лексико-семантичних полів є важливим для виявлення лінгвістичних основ міжкультурної комунікації, оскільки поле є головною структурою, яка організує тезаурус мови [56, с. 69]

Проблема віку є однією із найактуальніших для людської цивілізації. Цією проблемою з античних часів цікавилися вчені та філософи. Вік – невід’ємний атрибут існування усього живого на Землі. Це дуже важлива категорія життя і свідомості людини. Поняття "вік" має універсальний характер для будь-якої етнічної спільності [6; 16; 37; 64].

Розвиток людини як особистості відбувається у загальному контексті його життєвого шляху, який має певні фази, пов’язані зі змінами в способі життя, системі відносин, життєвій програмі і т. д.

Актуальність роботи визначається, з одного боку, важливістю концептів віку у якості компонентів будь-якої людської культури, а з іншого боку, – недостатньо досліджене співвідношення загальних та специфічних, константних та змінних властивостей концептів в окремих національних культурах.

Актуальним є й наповнення досліджуваного семантичного поля "вікова лексика". Вік – одна з соціально вагомих категорій, оскільки безпосередньо пов’язана з біологічним, психічним і соціальним розвитком особистості. Крім того, вікові ознаки мають принципове значення й для інших об’єктів навколишньої дійсності: тваринного й рослинного світу, неживих предметів і багатьох явищ. Чисельність і активне використання в усіх видах мовленнєвої діяльності слів і словосполучень, що характеризують особу чи предмет за віковою ознакою, пояснюється їхнім важливим функціональним призначенням і комунікативними потребами носіїв мови.

Мета нашої дипломної роботи – дослідити структурно-семантичні особливості лексичних одиниць, що об'єднуються у лексико-семантичне поле "вік людини" у сучасних французькій, українській та російській мовах, а також їх функціонування у художніх текстах.

Для досягнення мети роботи було вирішено такі **завдання**:

- визначено сутність поняття "вік";
- складено за лексикографічними даними інвентар одиниць, що позначають вік людини;
- побудовано лексико-семантичне поле "вік людини" у французькій, українській та російській мовах;
- здійснено порівняльний та кількісний аналіз складових досліджуваного лексико-семантичного поля у трьох мовах;
- досліджено вербалізацію концепту "вік" у французьких, українських та російських художніх текстах різних літературних періодів;
- проаналізовано гендерні особливості репрезентації віку у художніх творах.

Об'єктом роботи є семантичне поле "вік", що відбиває складну й специфічну лексичну систему французької, української та російської мов.

Предмет дослідження – лексичні одиниці досліджуваних мов, що характеризують вік людини, особливості функціонування лексичних одиниць лексико-семантичного поля "вік людини" у французьких, українських та російських художніх текстах; а також відображення уявлень про вік в лексико-семантичних системах та у свідомості носіїв мов як реалізація концептів *AGE/BIK/ВОЗРАСТ*.

Мета та завдання дипломної роботи визначили комплексну **методику** аналізу фактичного матеріалу. В роботі використовувались описовий, порівняльний методи, прийоми компонентного аналізу лексичних репрезентантів концепту вік, прийоми абсолютної та відносної кількісної оцінки досліджуваних лексем.

Матеріалом дослідження слугували французькі, українські та російські тлумачні словники (Le Grand Robert Electronique [81], Le Petit Robert [82],

"Новий словник" В.В. Яременко [69], "Словник української мови" в 11 томах [70-77], Большой толковый словарь русского языка С.А.Кузнецова [66], Толковый словарь русского языка Д.Н.Ушакова [78], Словарь русских синонимов Н.Абрамова [79]. Крім того, було проаналізовано приклади вживання досліджуваних одиниць у франкомовних, україномовних та російськомовних художніх текстах (Voltaire "Le Noire et Le Blanc", Françoise Sagan "Bonjour tristesse", Honoré de Balzac "Eugénie Grandet", Françoise Bourdin "Comme un frère", Marc Levy "Si c'était vrai"; О. Довженко "Земля", Гр. Квітка-Основ'яненко "Маруся", Марко Вовчок "Інститутка", Марія Матіос "Солодка Даруся", Валерій Шевчук "Дім на горі"; Гайто Газданов "Вечер с Клер", Олександр Грін "Бегущая по волнам", Іван Бунін "Жизнь Арсеньева", Михайло Лермонтов "Герой нашего времени" і Федір Достоевський "Преступление и наказание").

Всього виокремлено і проаналізовано 2884 приклади (816 – з французьких, 1352 – з українських текстів, а також 716 прикладів з російських творів).

Використання даних лексикографічних джерел пов'язано із необхідністю виявлення лексичних одиниць, які репрезентують основні концепти віку у французькій, українській та російській мовах, а також для визначення ключових репрезентацій відповідних концептів. Важливим для нас було визначити, які переносні значення мають слова з віковою семантикою при проведенні порівняльного та кількісного аналізів, тобто які інші сфери дійсності можуть кодуватися на основі концептів віку. Передбачається, що розвиток переносних значень не трапляється випадково і є відображенням концептуальних уявлень, що існують у свідомості носіїв мов.

Дослідження вживаності та кількісної динаміки концептів віку здійснювалися на основі матеріалів художніх творів французької, української та російської літератур, оскільки саме такий вибір досліджуваного матеріалу дає нам широке уявлення та усвідомлення лексико-семантичного поля концепту вік, його вживання носіями мови, його контекстуальне оточення,

семантичну особливість та характер еволюції з плином часу, оскільки аналізовані художні твори відносяться до різних літературних періодів.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що майже вперше були застосовані спроби різнопланового опису вербалізації концептів віку засобами французької, російської та української мов, встановлені конкретні параметри варіювання досліджуваних концептів, вивчення уявлень про вік здійснено на основі єдиного комплексу лінгвістичних прийомів, на базі порівняльного та кількісного аналізів.

Теоретична значимість визначається, по-перше тим, що отриманні результати роблять внесок у розробку загальної типології концептів, сприяє уточненню поняття концепту. По-друге, використаний у роботі комплексний підхід до вивчення концептів допомагає визначити цінність різних джерел (лексикографічних та текстових даних) для дослідження концепту, їх постійних та змінних ознак. По-третє, результати дослідження мають значення і для подальшої розробки проблеми співвідношення універсального та специфічного в національних мовних картинах світу.

Практична значимість роботи полягає у тому, що результати дослідження можуть бути використані у лекційних курсах, наприклад, з лінгвокраїнознавства, міжкультурної комунікації та на практичних заняттях з французької мови.

Теоретичною базою роботи є праці Л.М.Васильєва [14], В.Г. Гака [17; 18], Ю.Н. Караулова [25], О.С. Кубрякової [32], Н.С. Рябцевої [45], Н.Ф. Алефіренко [1], Н.Д. Арутюнової [9; 10], В.І. Карасика [22-24], С.Д. Кацнельсона [26], Н.Н. Лопатнікової [36], З.Д. Попової [42], І.В. Смущинської [47], И.М. Шеїна [56], Д.Н. Шмельова [57], П.А. Щербо [60], С.А. Аскольдова-Алексєєва [11] та ін.

Мета та завдання даного дослідження визначили гостру необхідність у використанні комплексної методики аналізу фактичного та теоретичного матеріалу. В роботі використано такі загальнонаукові та лінгвістичні **методи**: описовий метод, аналіз словникових дефініцій як різновид компонентного

аналізу, з внутрішньомовним зіставленням, зіставний метод, контекстуальний метод та кількісний аналіз.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У Вступі сформульовано мету, завдання, актуальність, матеріал та методи дослідження.

У Першому розділі – "Теоретичні засади дослідження концертів *AGE/VIK/ВОЗРАСТ*" – висвітлено основні поняття, які становлять теоретичну основу дослідження, а саме: принцип опису лексики, проблема категоризації у лінгвістиці, проблема концепту в сучасній лінгвістиці та поняття віку людини.

Другий розділ – "Структурно-семантичні і функціональні особливості засобів вербалізації концепту ВІК ЛЮДИНИ у французькій, українській та російській мовах" – містить компонентний аналіз слів *âge*, *вік* та *возраст*, на підставі якого побудовано лексико-семантичне поле "вік людини" у французькій, українській та російській мовах. Крім того, здійснено порівняльний аналіз лексико-семантичних полів "*âge*", "*вік*" та "*возраст*"; вивчено особливості функціонування номінацій людей за віком та номінацій вікових періодів у художніх текстах на трьох досліджуваних мовах; виявлено особливості характеристики персонажів за віком у художніх текстах.

У Висновках сформульовано основні результати дослідження.

Результати кількісного аналізу наведено у таблиці.

ВИСНОВКИ

Метою нашого дослідження було вивчити структурно-семантичні особливості лексичних одиниць, що об'єднуються у лексико-семантичне поле "вік людини", яке реалізує концепт ВІК у сучасних французькій, українській та російській мовах, а також їх функціонування у художніх текстах.

В результаті семантичного аналізу лексем *âge*, *вік* та *возраст*, можна стверджувати, що вони є полісемічними. На основі таких лексикографічних джерел, як *Le Grand Robert Électronique* та *Le Petit Robert*, ми визначили, що слово "âge" у сучасній французькій мові може вживатись у різних контекстах та залежно від цього змінювати своє значення. Проаналізувавши дані словників "Великий Словник української мови", "Новий словник української мови" та словники "Большой толковый словарь русского языка" С.А.Кузнецова, "Электронный толковый словарь русского языка" Д.Н.Ушакова та "Словарь русских синонимов" Н.Абрамова, ми зробили висновок, що велика кількість вікових градацій для носіїв української та російської мов, велика розчленованість, диференціація зафіксована в лексичній системі української та російської мов у вигляді значної кількості вікових номінацій.

Розглянуті у роботі концепти *ÂGE/ВІК/ВОЗРАСТ*, що мають один і той самий базовий, першочерговий для будь-якого етносу і соціуму характер, виявляють значну стійкість, яка проявляється у повторюванні основних компонентів концептів у різних національно-культурних середовищах.

У ході аналізу особливостей вербалізації досліджених концептів в системах французької, української та російської мов встановлено, що існуючі у свідомості людини системи понять, а, отже, і суттєві особливості його мислення визначаються тією конкретною мовою, носієм якої ця людина є.

Кожен віковий період асоціюється з певними фізичними, психічними і соціальними характеристиками людей. А кожна вікова номінація, з усіма своїми стилістичними відтінками, може вказувати не тільки на вік людини,

ступінь її фізичного розвитку, її зовнішність, але й на рівень її розумових здібностей, її положення у суспільстві.

Архілексемами лексико-семантичних полів "âge", "вік" та "возраст" є абстрактні іменники *âge*, *вік* та *возраст*. За даними тлумачних словників ці лексеми у своїй семній структурі мають два основних компоненти: 1) час, прожитий від моменту народження; 2) певний період життя. Зазначені архілексеми є родовими інтегруючими. Саме їх наявність в семантиці лексичних одиниць стало вирішальним у побудові центру ЛСП.

За допомогою лексикографічних джерел ми з'ясували, що існують дві групи лексичних одиниць, що позначають вік людини як у французькій, так і в українській та російських мовах. До першої групи входять одиниці, що іменують людей за віком, а до другої групи – ті, що іменують вікові періоди людського життя.

У французькій мові існують такі іменування людей за віком: *bébé* (*nourrisson*, *nouveau-né*, *petit*); *enfant* (*garçon*, *fille*); *adolescent* (*adolescente*); *jeune homme*, *jeune fille*; *homme*, *femme*; *vieux*, *vieille*. Що стосується української мови, то ми виявили такі номінації людей за віком: немовля (новонароджений); дитина, підліток; молодик, молодиця; чоловік, жінка; старий, стара. У російській мові концепт ВОЗРАСТ являє собою шкалу на якій розташувалися наступні лексеми: *новорожденный*, *младенец*; *ребенок*, *девочка/мальчик*; *отрок*, *отроковица*, *парень* (юноша)/*девушка* (девица); *мужчина*, *женщина*; *старец* (дед), *старица* (бабушка).

Вікові періоди у французькій мові мають такі назви: *petite enfance*, *enfance*, *adolescence*, *première jeunesse*, *jeunesse*, *maturité*, *vieillesse*. В українській мові це: дитинство, молодість, зрілість та старість; в російській мові: *младенчество*, *детство*, *отрочество*, *молодость*, *зрелость*, *преклонный возраст*, *старость*.

Аналіз семантичного розвитку та зіставлення словникових дефініцій і кількості синонімів виявили, що в основному обсяги значень лексем *âge*, *вік* та *возраст* співпадають. Концепти віку сприймаються у вигляді

впорядкованої послідовності основних вікових періодів та номінацій людей за віком.

У ході дослідження ми виявили як спільні, так і відмінні риси щодо позначення віку у французькій та українській мовах.

Спільним є те, що ані *âge*, ані *вік*, ані *возраст* не мають чітких меж між віковими періодами.

Ще однією спільною рисою можна вважати те, що як у французькій, так і в українській і в російській мовах, вік людини має один і той самий характер: висхідний (від народження до зрілості) та низхідний (від зрілості до старості).

Проте виявлено також деякі відмінності, а саме:

1) французьке слово *âge*, на відміну від українського *вік* та *возраст*, може позначати життя, взяте цілком.

2) лексеми *âge*, *вік* та *возраст* взагалі можуть позначати окремі вікові періоди. У французькій мові – це зрілість. Наприклад: *Etre dans la force de l'âge (maturité)* – Бути у силі віку (зрілість). В українській мові – це старість. Наприклад: Вік вікувати – жити до смерті з кимось, на віку прожити – до старості прожити. В російській мові – це похилий вік. Наприклад: *быть в возрасте* – людина похилого віку.

3) На відмінну від української та французької мов, російська мова має більшу розгалуженість уявлень про вік. Наприклад, в російській мові система позначень вікових періодів виглядає так: *младенчество, детство, отрочество, молодость, зрелость, преклонный возраст, старость*. Але необхідно врахувати 2 підкатегорії вікового періоду *младенчества*: *новорожденность* и *грудной период*, які відсутні у двох інших мовах.

До того ж, шкала вікових періодів в різних національно-культурних середовищах являє собою нечітку множинність, що проявляється у семантичній структурі вікових номінацій, які відносяться до різних концептів віку. Наприклад, рос. *юный 1. Не достигший зрелого возраста; 2. Свойственный молодости, молодым. Пор.: малец – мальчик – подросток, парень; юнец – юноша, подросток; франц. gosse – enfant, jeune garçon ou fille;*

garçon – 1. *Enfant du sexe masculin*.

4) Національно-специфічним є походження вищевказаних лексем, яке показує особливості світосприйняття і концептуалізації дійсності засобами трьох досліджених мов.

Українці та росіяни пов'язували поняття, що позначається словом *чоловік*, перш за все, з наявністю розуму, зі здатністю думати, працювати. Для французів принципово було відрізнити людину, що вийшла із землі, від Богів – небесних жителів.

Французьке *femme* сходить до уявлень про самку, годувальницю, дружину, і спочатку воно позначало "зрілу людину жіночої статті", а також "дружину". Українське *жінка* розвилось у зв'язку з уявленнями про дружину, здатну мати потомство, народжувати. В російській літературі слово *женщина* має тенденцію до дескриптивних характеристик жінки, встановлюючи її статус у суспільстві.

Найбільш актуальні національно-специфічні концептуальні ознаки у російській мові пов'язані з дитинством та отроцтвом, відкриваючи позитивну конотацію: наївності, несамостійності, несерйозності, казковості. У значенні французьких та українських лексем актуальними признаками є особливості поведінки та родинні відносини. Спільна риса для трьох мов – недостатній інтелектуальний розвиток. Стосовно лексеми *отроцтво*, у трьох мовах досить важко прослідкувати та встановити емоційно-оцінне ставлення до цього вікового періоду.

Найменш розвиненою у трьох досліджених мовах виявилася лексика, що характеризує осіб середнього віку. Частіше за все, вона характеризує саме біологічний ступінь розвитку людини, її зрілість, і рідше – ставлення до неї.

Для визначення кількісного співвідношення між компонентами лексико-семантичного поля "âge", "вік" та "возраст" було досліджено 15 художніх творів (5 французьких, 5 українських та 5 російських). У досліджених художніх текстах компоненти аналізованого ЛСП найчастіше використовуються для опису якихось вікових періодів в житті, рідше – для

зовнішності та характеру персонажів. Крім цього, часто саме номінації людей за віком вживаються як звертання або вираження суб'єктивного ставлення до людини. Крім того, українські письменники частіше за французьких та російських використовують у своїх творах зображення подій або опис зовнішності людей, використовуючи номінації вікових періодів та номінації людей за віком. У французьких текстах таких випадків ми виявили 816, в українських – 1352, в російських – 716.

Досліджені одиниці є маркерами різноманітних вікових ситуацій і використовуються у певних текстових фрагментах, які присвячені зображенню людини на тому чи іншому відрізку життєвого шляху. У таких описах представляється не тільки вікове означення, але й стає можливим виокремлення додаткових смислових елементів (контекстуальних смислових прирощень), що є супутниками тієї чи іншої вікової ситуації і репрезентантами тієї чи іншої вікової характеристики персонажів.

У ході дослідження вербалізації даного концепту ми виділили основні характеристики на які в літературних творах вказували номінації вікових періодів і номінації людей за віком:

- 1) "духовні, моральні та інтелектуальні якості і особливості характеру і поведінки",
- 2) "фізичні особливості";
- 3) "зовнішність";
- 4) "ситуації, предмети і явища, пов'язані з цим віком";
- 5) "положення в суспільстві";
- 6) "відносини з людьми";
- 7) "загальна оцінка".

Автори досліджених текстів звертаються до опису персонажів, їх поведінки, ситуацій, використовуючи переважно номінації людей за віком. Крім того, виявляються деякі гендерні особливості використання лексем на позначення віку. У французьких та російських текстах автори частіше використовують лексему *femme* та *женщина* для описання жіночого образу як

матері дітей, як господині дому, як особистості чуттєвої і ніжної, а в російських творах увагу ще більше зосереджують на зовнішній красі жінки опускаючи межі вікових періодів. В українських текстах автори надають перевагу номінації людей за віком з використанням лексеми *чоловік*, який виконує тяжку працю, господар у домі. Найменш вживаним виявилася лексема *підліток*.

Здійснений аналіз дозволяє нам зробити висновок про те, що в українській та російській мовах існує безліч форм для вираження суб'єктивного ставлення мовця до співрозмовника, встановлення порядку відносин, розуміння характеру бесід, навіть уявлення зовнішнього вигляду героїв творів та приналежності до певної вікової категорії. При цьому, за даними кількісного аналізу, лексеми на позначення віку найуживанішими є в українських художніх творах (1 333 прикладів вживання).

До цього ж, у художніх текстах виокремлюються номінації людей за віком, які зазначають стать людини. Ми виокремили більше прикладів вживання одиниць, що репрезентують жіночу стать, ніж одиниць чоловічої статі в художніх текстах російською та французькою мовами. Щодо української мови, то протягом століть письменники зберігають традицію домінантності представника чоловічої статі як господаря у домі, людини фізично сильної. Отже, в україномовних текстах і кількість лексем для опису чоловічої статі переважають над одиницями для опису жіночої статі.

Щодо вживаності номінацій вікових періодів, то в російськомовних текстах найчастіше вживається лексема *молодость* (16 прикладів), яка позначає для носіїв російської мови найважливіший період людського життя, бо саме в цей період формується характер людини, відбувається соціалізація, людина в цей період фізіологічно красива, її життя наповнене яскравими моментами, палким коханням або розчаруванням.

Другу позицію за вживаністю у російській мові займає лексема *старость* (15 прикладів), у двох інших мовах лексеми *vieillesse* та *старість* не є високочастотними (у французькій мові виокремлено 4 приклади

вживання, в українській – 9). Доволі часто ці лексеми використовуються в антонімічних виразах.

Рідше в проаналізованих художніх текстах вживаються лексеми *enfance*, *дитинство* та *детство*. Лексеми *adolescence*, *отроцтво*, *отрочество*, які позначають період життя між дитинством та молодістю, також вживаються рідко.

Слід відзначити, що в україномовних та російськомовних художніх текстах номінації людей за віком можуть виражати суб'єктивне ставлення мовця, дозволяють встановити порядок відносин, зрозуміти характер бесід, навіть уявити зовнішній вигляд героїв творів.

Можливість використання вікових номінацій для характеристики моральних та фізичних якостей свідчить про існування стійких, незмінних уявлень про конкретні властивості, притаманних людям того чи іншого віку у французькій, українській та російській мовних картинах світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алефиренко Н.Ф. Проблемы вербализации концепта: Теоретическое исследование / Н.Ф. Алефиренко. – Волгоград: Перемена, 2003. – 95 с.
2. Алефиренко Н.Ф. Современные проблемы науки о языке / Н.Ф.Алефиренко. – М.: Флинта: Наука, 2005. – 416 с.
3. Алефиренко, Н.Ф. Значение и концепт / Н.Ф. Алефиренко // Спорные проблемы семантики. – Волгоград: Перемена, 1999. – С. 59-67.
4. Апресян Ю.Д. Лексическая семантика: Синонимические средства языка / Ю.Д. Апресян. – М.: Наука, 1974. – 260 с.
5. Апресян Ю.Д. Образ человека по данным языка: попытка системного описания / Ю.Д. Апресян // Вопросы языкознания. – 1995. – №1. – С. 29-34.
6. Ариес Ф. Возрасты жизни / Ф.Ариес // Философия и методология истории: сб. статей. – М.: Прогресс, 1977. – С. 216-245.
7. Аристотель. Сочинения в 4-х т. / Аристотель – Т. 2. – М.: Мысль, 1978. – 528 с.
8. Арнольд И.В. Основы научных исследований в лингвистике: учеб. пособие / И.В. Арнольд. – М.: Высш. шк., 1991. – 140 с.
9. Арутюнова Н.Д. Введение / Н.Д. Арутюнова // Логический анализ языка. Ментальные действия. – М.: Наука, 1993. – С. 3-17.
10. Арутюнова Н.Д. О работе группы "Логический анализ языка" Института языкознания РАН / Н.Д. Арутюнова // Логический анализ языка. Избранное. 1988-1995. – М.: Индрик, 2003. – С. 7-23.
11. Аскольдов-Алексеев С.А. Концепт и слово / С.А. Аскольдов-Алексеев // Русская речь. Новая серия. – Л., 1928. – С. 28-44.
12. Барабаш О. Лексико-семантичне поле "фізично зрілий" як компонент мовного образу парубка / О. Барабаш // Вісник Львівського нац. ун-ту імені Івана Франка. – 2004. – Вип. 34. – С. 286-288.
13. Болдырев Н.Н. Когнитивная семантика: Курс лекций по английской

- филологии / Н.Н. Болдырев. – Тамбов: Изд-во Тамб. ун-та, 2000. – 123 с.
14. Васильев Л.М. Современная лингвистическая семантика / Л.М. Васильев. – М.: Высшая школа, 1990. – 308 с.
15. Вежбицкая А. Сопоставление культур через посредство лексики и прагматики / Анна Вежбицкая / пер. с англ. А.Д. Шмелева. – М.: Языки славянской культуры, 2008. – 272 с.
16. Власова К.А. Концепт ВОЗРАСТ в словообразовательных гнездах МОЛОДОЙ / СТАРЫЙ / К.А. Власова // Теория языкознания и русистика: наследие Б.Н. Головина. – Н.-Новгород, 2001. – С. 54-56.
17. Гак В.Г. Сопоставительная лексикология / В.Г. Гак. – М.: Междунар. отношения, 1977. – 264 с.
18. Гак В.Г. Сравнительная типология французского и русского языков / В.Г. Гак. – М.: Просвещение, 1989. – 288 с.
19. Есперсен О. Философия грамматики / Отто Есперсен / Пер. с англ. В.В. Пассека и С.П. Сафроновой / Под ред. и с предисл. Б.А. Ильяша. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1958. – 400 с.
20. Илюхина Н.А. О понятии "концепт" в проекции на лексико-семантическую систему: номинация и моделирование / Н.А. Илюхина // Проблемы вербализации концептов в семантике языка и текста: Материалы Междунар. симпозиума. 4.1. – Волгоград: Перемена, 2003. – С. 123-129.
21. Карасик В.И. Концепт как категория лингвокультурологии / В.И. Карасик // Известия Волгоградского государственного педагогического университета. – Серия "Филологические науки". – 2002. – №1 – С. 14-23.
22. Карасик В.И. Культурные доминанты в языке / В.И. Карасик // Языковая личность: культурные концепты: Сб. науч. тр. / ВГПУ, ПМПУ – Волгоград-Архангельск: Перемена, 1996 – С. 3-16.
23. Карасик В.И. Язык социального статуса / В.И. Карасик. – М.: Ин-т языкознания РАН; Волгогр. гос. пед. ин-т, 1992. – 330 с.
24. Карасик В.И. Языковые концепты как измерение культуры (концепт времени в языке) / В.И. Карасик // Изучение и преподавание русского

- языка. – Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2001. – С. 100-116.
25. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / О.Н. Караулов. – М.: Эдиториал УРСС, 2002. – 261 с.
26. Кацнельсон С.Д. Категории языка и мышления: Из научного наследия / С.Д. Кацнельсон. – М.: Языки славянской культуры, 2001. – 864 с.
27. Кацнельсон С.Д. Содержание слова. Значение. Обозначение / С.Д. Кацнельсон, – М.-Л.: Наука, 1965. – 111 с.
28. Кобозева И.М. Лингвистическая семантика / И.М. Кобозева. – М.: Эдиториал УРСС, 2000. – 352 с.
29. Колесов В.В. Концепты культуры / В.В. Колесов // Вестник Петербургского ун-та, Сер. 2. – 1992. – Вып. 4. – С.30-39.
30. Кочерган М.П. До питання про безеквівалентну лексику і лакуни та способи їх компенсації / М.П. Кочерган // Проблеми зіставної семантики: Збірник статей за доповідями Міжнародної наукової конференції з проблем зіставної семантики (23-25 вересня 1999 р.) / Відп. ред. М.П. Кочерган. – К., 1999. – С. 42-45.
31. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти / М.П. Кочерган. – К.: Академія, 2006. – С. 321-322.
32. Кубрякова Е.С. Концепт // Кубрякова Е.С., Демьянков В.З., Панкрац Ю.Г., Лузина Л.Г. Краткий словарь когнитивных терминов. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1996. – С. 90-93.
33. Лакофф Дж. Когнитивное моделирование / Дж. Лакофф // Язык и интеллект. – М.: Изд-во Прогресс, 1996. С. 143-184.
34. Лисицын А.Г. Концепт свобода – воля – вольность в русском языке: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.01 "Русский язык" / А.Г. Лисицын. – М., 1996. – 24 с.
35. Лихачев Д.С. Концептосфера русского языка / Д.С. Лихачев // Известия РАН. Сер. лит. и яз. – 1993. – Т. 52, № 1. – С. 3-9.
36. Лопатникова Н.Н. Лексикология современного французского языка /

- Н.Н. Лопатникова, Н.А. Мовшович. – 5-е изд. – М.: Высш. шк., 2006. – 335 с.
37. Марзук Ф.А. Вербализация понятия "возраст" в поговорках / Ф.А. Марзук // Мир русского слова. – 2007. – № 1-2. – С. 49 – 52.
38. Мещанинов И.И. Члены предложения и части речи / И.И. Мещанинов. – М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1945. – 321 с.
39. Музейник І.В. Лексикологія сучасної французької мови (Lexicologie du Français Moderne): навчально-методичний посібник / І.В. Музейник. – Харків: Вид-во ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2006. – 104 с.
40. Половинко О.О. Лингвистическая и экстралингвистическая интерпретация понятия "возраст" в контексте его семантического поля / О.О. Половинко // Система і структура східнослов'янських мов: до 170-річчя з дня народження О.О. Потебні: зб. наукових праць. – Київ: Знання України, 2005. – С. 159-166.
41. Половинко О.О. Семантическое поле "возраст человека" в современном русском языке / О.О. Половинко // Вісник Дніпропетровського університету. – Дніпропетровськ, 2004. – № 3. – С. 241-247.
42. Попова З.Д. Лексическая система языка (внутренняя организация, категориальный аппарат и приемы изучения) / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1984. – 148 с.
43. Попова З.Д. Очерки по когнитивной лингвистике / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – Воронеж: Истоки, 2001. – 192 с.
44. Проблемы функциональной грамматики. Полевые структуры / Под ред. А.В. Бондарко. – М.: Наука, 2005. – 480 с.
45. Рябцева Н.С. "Вопрос": Прототипическое значение и концепт / Н.С. Рябцева // Логический анализ языка. Культурные концепты. – М.: Наука, 1991. – С. 72-77.
46. Сидорова Л.И. Компоненты "пол" и "возраст" в структуре значений английских лексем / Л.И. Сидорова // Филология. – Краснодар, 1993. – №2. – С. 4-8.

47. Смушинська І.В. Французька лексикологія (Lexicologie française): навч. посіб. / Ірина Вікторівна Смушинська. – К.: Вид. дім Дмитра Бураго, 2015. – 598 с.
48. Спиркин А.Г. Происхождение сознания / А.Г. Спиркин. – М.: Госполитиздат, 1960. – 470 с.
49. Степанов Ю.С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования / Ю.С. Степанов. – М.: Школа "Языки рус. культуры", 1997. – 824 с.
50. Степанов Ю.С. Методы и принципы современной лингвистики. 3-е изд. / Ю.С. Степанов. – М.: Едиториал УРСС, 2002. – 312 с.
51. Тупиця О.Ю. Проблема відмежування поняття "безеквівалентна лексика" / О.Ю. Тупиця, Л.В. Зімакова. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/25_SSN_2009/Philologia/51582.doc.htm
52. Уфимцева А.А. Лексическое значение / А.А. Уфимцева. – М.: Наука, 1986. – 239 с.
53. Фойт В. Семиотика и фольклор / В. Фойт // Семиотика и художественное творчество. – М.: Наука, 1977. – С. 368-380.
54. Худяков А.А. Концепт и значение // Языковая личность: культурные концепты / А.А. Худяков. – Волгоград-Архангельск: Перемена, 1996. – С.97-103.
55. Шахматова Н.В. Социология поколений. Поколенческая организация современного российского общества / Н.В. Шахматова. – Саратов: Изд-во саратовского ун-та, 2000. – 171 с.
56. Шеина И.М. Лексико-семантическое поле как универсальный способ организации языкового опыта / И.М. Шеина // Вестник МГОУ. – 2010. – № 2. – С. 69-72.
57. Шмелев А.Д. Русская языковая модель мира: Материалы к словарю / А.Д. Шмелев. – М.: Языки славянской культуры, 2002. – 224 с.
58. Шмелев Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики / Д.Н. Шмелев. – М.: Наука, 1973. – 230 с.
59. Щерба Л.В. Языковая система и речевая деятельность / Л.В. Щерба. – Л.:

- Наука, Ленингр. отделение, 1974. – 428 с.
- 60.Щербо П. А. Особенности вербализации концепта "возраст" в системах типологически разных языков: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.20 "Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание" / П.А. Щербо. – М., 2008. – 24 с.
- 61.Яковлева Е.С. Фрагменты русской языковой картины мира (модели пространства, времени и восприятия) / Е.С. Яковлева. – М.: Гнозис, 1994. – 344 с.
- 62.Deschavanne E. Philosophie des âges de la vie / Eric Deschavanne, Pierre-Henri Tavoillot. – P.: Hachette Pluriel, 2008. – 544 p.
- 63.Mounin G. Clefs pour la sémantique // Georges Mounin. – P.: Editions Seghers, 1975. – 268 p.
- 64.Singer Ch. Les Ages de la vie / Christian Singer. – P.: Editions Albin Michel, 1990. – 209 p.
- 65.Trincaz J. Les fondements imaginaires de la vieillesse dans la pensée occidentale / Jacqueline Trincaz // L'Homme. – 1998. – Vol. 38, n° 147. – P. 167-189.

Лексикографічні джерела

- 66.Большой толковый словарь русского языка и Под ред. С.А.Кузнецова. Спб.: Норинт, 1998. Электронная версия
- 67.Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов. / Е.С. Кубрякова, В.З. Демьянков, Ю.Г. Панкрац, Л.Г. Лузина. – М.: МГУ, 1997. –246 с.
- 68.Марузо Ж. Словарь лингвистических терминов : пер. с фр. / Ж. Марузо; предисл. В. А. Звегинцева. – М. : Изд-во иностр. лит., 1960. – 435 с.
- 69.Новий словник української мови / В. В. Яременко, О. М. Сліпущко. – К.: Аконт, 2008. – 963 с.
- 70.Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970. – Том 1. – 800 с.
- 71.Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за

- ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1971. – Том 2. – 552 с.
- 72.Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1972. – Том 3. – 744 с.
- 73.Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1973. – Том 4. – 840 с.
- 74.Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1974. – Том 5. – 840 с.
- 75.Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1975. – Том 6. – 832 с.
- 76.Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1978. – Том 9. – 916 с.
- 77.Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1980. – Том 11. – 700 с.
- 78.Электронный толковый словарь русского языка Д.Н.Ушакова. Режим доступа: <http://ushakovdictionary.ru>
- 79.Словарь русских синонимов Н.Абрамова. Режим доступа: <http://gramota.ru/slovari/dic>
80. <http://ru.wiktionary.org/wiki/> Викисловарь
81. Le Grand Robert Électronique
82. Le Petit Robert. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française. – P.: Dictionnaire Le Robert, 1993. – 2843 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. Бунин І. Жизнь / І. Бунин. - Режим доступу : <https://www.e-reading.club/book.php?book=9276>
2. Вовчок М. Інститутка / М. Вовчок. – Режим доступу: <http://www.lib.ru/SU/UKRAINA/VOVCHOK/institut.txt>
3. Газданов Г. Вечер у Клер / Г. Газданов; под ред. Л. М. Сурица. - М.-Берлін: Директ-Медиа, 2016. - 147 с.
4. Грин А. Бегущая по волнам / А. Грин. - Режим доступу :<https://www.e-reading.club/book.php?book=9276>

- reading.club/book.php?book=16724
5. Довженко О. Земля / О. Довженко. – Режим доступу: <http://www.lib.ru/SU/UKRAINA/DOVZHENKO/zemlya.txt>
 6. Достоевский Ф. Преступление и наказание / Ф. Достоевский. - Ленинград: Наука. Ленингр. отд-ние, 1972-1990 .- Т. 7. - 416 с.
 7. Квітка-Основ'яненко Гр. Маруся / Гр. Квітка-Основ'яненко – Режим доступу: <http://www.ukrlib.com.ua/books/printout.php?id=62&bookid=1>
 8. Лермонтов М. Герой нашего времени / М. Лермонтов. - Режим доступу : <http://lib.ru/LITRA/LERMONTOW/geri.txt>
 9. Матіос М. Солодка Даруся / М. Матіос. – Режим доступу : <http://www.litmir.me/br/?b=105050>
 - 10.Шевчук В. Дім на горі / В. Шевчук. – Режим доступу : <http://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=684>
 - 11.Balzac de H. Eugénie Grandet / H. de Balzac. – Режим доступу : <https://itunes.apple.com/WebObjects/MZStore.woa/wa/viewBook?id=492175453>
 - 12.Bourdin F. Comme un frère / Françoise Bourdin. – Режим доступу: http://www.francoise-bourdin.com/site/comme_un_frere_&400&3&2&9782714450173.html
 - 13.Levy M. Si c'était vrai / Marc Levy. – Режим доступу: http://nauazyke.ru/wp-content/uploads/2012/03/marc_levy_et_si_c_etait_vrai.pdf
 - 14.Sagan F. Bonjour, tristesse / Françoise Sagan. – Режим доступу : http://french-book.net/text/Biblio/Par/Sagan/bonjour_tristesse_fr_ru
 - 15.Voltaire. Le Noire et Le Blanc / Voltaire. – Режим доступу: <https://itunes.apple.com/WebObjects/MZStore.woa/wa/viewBook?id=50126882>